

„Ott állunk az örök élet kapujában” Csernák Árpád: *A doboz*, Stádium Kiadó, 2014.

Csernák Árpád kötete mives külsejű „könyvmű”, amelyet a szöveget illusztráló Orosz István remek grafikai díszítenek a borítón és a hátlapon is. Túlzás nélkül állítható, hogy kép és szöveg tökéletes összhangja valósul meg itt.

A kötet egy tisztelgő verssel indul, valószínűleg az idős költő, író és kiadó, Kárpáti Kamil iránt tanúsított gesztusként. A *Nyolcvanöt szótag* című alkotás egyúttal Csernák Árpád költői habitusát is remekül jellemzi – ilyen háromsorosokkal: „Én már föld-nám / de fény villan a szárnyon / nem rajtam múlik...” A prózakötet szerves része ez a költemény – mindekelőtt azért, mert a könyv egészében az alkotás folyamata áll a középpontban, annak minden felemelő és tragikus összetevőjével együtt.

A doboz szerkezete egyszerre hordozza a megszakítottság és a folyamatosság jegyeit: harminchét fejezetből áll, amelyek önálló alkotásként is felfoghatók, ugyanakkor szervesen egymásra épülnek. Így a novellafüzér kisregényként is értelmezhető.

A nyitóképből egy súlyos fizikai fájdalommal küzdő, ám rendkívüli szellemi frissességnek örvendő író áll előttünk, aki rettenetes harcot folytat saját betegségével. Gondolatvilágát az elbeszélő helyenként intellektualizált, esszéisztikus nyelven tárja elénk.

A könyv egyik legfontosabb tárgyi szimbóluma a könyvlepcső, amely – Kárpáti Kamil szerint – „egyszerre utal [...] Szókratész lépcsőjére – ami tudjuk, az Istenig visz [...] és Karinthy Frigyes *Cirkusz*-nak asztal-szék-létra építményére, melynek nyaktörő magasába” feljutva a művész megvalósíthatja önnön valódi hivatását. Csakhogy a mű állhatatos hősenek már arra is alig van ereje, hogy az ősi könyvespolc tezején meghúzódó titokzatos dobozt elérje és levegye. Küzdelme így emberfelettivé válik, egyúttal jelképes tartalmakat hordoz; a titkok és rejtelmek elérhetlenségét sugallja. Maga a – címben is szereplő – doboz egyfajta bezártságot képvisel, azt, hogy az ember lehetőségei erősen korlátozottak – legalábbis a földi lét keretei között.

A műben ugyanakkor fontos szerep jut a misztikus, transzcendens tartalmaknak. A hős megszólítja a fényt, a tüzet, a szelet, az Atyát, a Fiút és a Szentlelket. Majd megfogalmazza reményét: „Újra-

kezdhetem életben maradásom kísérleteit.”

Azután éles váltásokkal előtornak emlékképek, különféle élet-események, az intellektuális alkotó ember sok-sok próbatétele. Közben a „létezés tövéig” nyúl le egy-egy sorsábrázolás.

Két szenvedő ember áll a középpontban: az öreg író és egy fiatal nő, Rika. Hangsúlyos mozzanat, hogy az előbbi szeretettel és irgalommal közeledik az izomsorvadásban szenvedő, mozgássérült Rika felé.

A szenvedés természetesen az individuális szintnél tágabb értelemben: történelmi összefüggésben is megjelenik a műben. Az író nemcsak egy-egy szubjektum testi, lelki kínjait, hanem egy nemzedék megpróbáltatásait is bemutatja. A kisregény középpontjában az a nemzedék áll, amely számára 1956 alapvető történelmi élményt jelentett. A kisregény apák és fiúk egymáshoz fűződő viszonyát is érinti. A Gulagról megjött apa rezignált bölcsessége éppúgy jelen van itt, mint a fiú traumatikus tapasztalata az ávós terror idején.

A doboz narrációjában nagy jelentőséghez jutnak a lírával átítatott drámai monológok. A szöveg gyakran szinte áradó szabadverssé alakul át, s így plasztikusabban jelenítheti meg az emberi sors mélységeit. Az időbeli hullámvás, a különös képzettársítások, a groteszk, szürreális elemek továbbgazdagítják a fordulatos cselekményt. Ízig-vérig modern próza ez, korunk hű lenyomata.

A műben vissza-visszatérnek az irodalmi létformával kapcsolatos eszmefuttatások, amelyekben a hős például „a valóságot semmibe vevő irodalmárról” elmélkedik, illetve vele vitázik. És fontos téma az istenhit is, összefüggésben az etikum és az esztétikum örök kérdéseivel: „Ott állunk az örök élet kapujában, és egyszerre értelmet nyernek életünk eddigi megmagyarázhatatlan, apró eseményei, eddig hiábavalóságnak tűnő történései, és akkor..., de csak akkor: »színről-színre«, »szemtől-szembe«... Isten. Az ima abban segít, hogy eljussunk odáig...”

Az idézett szövegrész rejtett önreflexiónak tekinthető, amennyiben a mű alapintenciója is az, hogy hidat képezzen az egymástól végletesen elkülönülni látszó immanens és a transzcendens létszint között.

Bakonyi István

